

Стан та перспективи розвитку співпраці між Україною та міжнародними інституціями

Смагло О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті досліджено основні форми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, проведено аналіз досвіду реалізації проектів МФО в Україні, визначено основні напрями розвитку співпраці з провідними фінансовими інституціями на сучасному етапі.

Ключові слова: міжнародні фінансові інститути, МВФ, кредитування, Світовий банк, міжнародні проекти, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк.

Смагло О.В. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ УКРАИНОЙ И МЕЖДУНАРОДНЫМИ ИНСТИТУЦИЯМИ

В статье исследованы основные формы сотрудничества Украины с международными финансовыми организациями, проведен анализ опыта реализации проектов МФО в Украине, определены основные направления развития сотрудничества с ведущими финансовыми институтами на современном этапе.

Ключевые слова: международные финансовые институты, МВФ, кредитование, Всемирный банк, международные проекты, Европейский банк реконструкции и развития, Европейский инвестиционный банк.

Smaglo O.V. STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND INTERNATIONAL INSTITUTIONS

The article analyzes the main forms of cooperation between Ukraine and international financial organizations, analyzes the experience of implementing IFI projects in Ukraine, and defines the main directions of development of cooperation with leading financial institutions at the present stage.

Keywords: international financial institutions, IMF, lending, World Bank, international projects, European Bank for Reconstruction and Development, European Investment Bank.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна глобалізація сприяє відкритості національних економік, активізує їх зовнішньоекономічні відносини. Україна реалізує свою стратегію інтеграції у світовий економічний простір. Одним із важливих вживаних заходів у цьому напрямі є формування співробітництва з різними міжнародними організаціями, зокрема фінансовими, адже вони відіграють важливу роль як у регулюванні світової економіки, так і в підвищенні економічного розвитку окремих країн світу. Тому питання взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями є актуальним, а його дослідження має значний науковий і практичний інтерес.

В умовах макроекономічної нестабільності країн, що сформувалася на тлі фінансово-економічної кризи, політичної нестабільності у світі та слабких темпів розвитку країн із перехідною економікою, найбільшої актуальності набуває діяльність міжнародних фінансових організацій щодо стримування негативних економічних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів співробітництва з міжнародними фінансово-кредитними організаціями присвячено праці відомих вітчизняних науковців, а саме роботи А. Кредисова, Б. Губського, В. Новицького, А. Поручника, С. Сокаленка, А. Філіпенка. Провідними вітчизняними вченими у дослідженні сутності та теоретичних засад міжнародного кредитування є Ю. Макагон, Д. Лук'яненко, О. Мозговий, Т. Оболенська та інші науковці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на значний обсяг накопичених у цій сфері наукових досліджень, багато положень мають суперечливий і дискусійний характер.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі основних тенденцій співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями, виявленні позитивних і негативних рис та визначенні пріоритетних напрямів розширення співпраці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні фінансово-кредитні організації давно посіли провідне місце в Україні серед установ, які здійснюють серйозну фінансову підтримку і надають технічну допомогу з метою реалізації в нашій країні необхідних реформ, а також підтримки й розвитку підприємств різних галузей економіки та зміцнення фінансового сектору загалом.

Нині Україна перебуває в такому фінансовому та економічному стані, що реальним інструментом виходу з нього разом з жорстким упровадженням реформ може стати лише плідна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Водночас формат такої співпраці має будуватись виключно на національних інтересах нашої держави.

Сьогодні Україна є членом таких міжнародних фінансово-кредитних організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ). Саме ці інституції проводять активну роботу щодо надання фінансової, технічної допомоги і кредитування.

Україна як країна з транзитивною економікою є сьогодні найбільш незахищеною від ринкової кон'юнктури, яка склалася під тиском не лише економічних факторів, але й політичних процесів кінця 2013 року – 2017 року. Значний економічний потенціал країни сьогодні частково реалізується саме за допомогою тісної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями в багатьох напрямках.

З огляду на вищезазначене актуальним є дослідження особливостей відносин України з цими організаціями через сучасну ситуацію у світовій економіці та аналіз перспектив побудови оптимального сценарію співпраці в майбутньому. З приєднанням України до міжнародних фінансових інституцій розпочато інтеграцію у світову фінансову систему. За період такої співпраці протягом 1992–2017 років Україна отримала кредитних ресурсів на суму 22,4 млрд. дол. США, зокрема від Міжнародного валютного фонду вона отримала 4,4 млрд. дол. США; від Європейського банку реконструкції та розвитку – 3,2 млрд. євро; від Міжнародної фінансової корпорації – 787 млн. дол. США; від Чорноморського банку торгівлі і розвитку – 180 млн. дол. США. При цьому допомога фінансово-кредитних інститутів Україні станом на 31 січня 2014 року мала такі показники: Європейський банк реконструкції та розвитку – 586,3 млн. дол. США, Європейський

Інвестиційний Банк – 526,5 млн. дол. США, Міжнародний банк реконструкції та розвитку – 3,1 млрд. дол. США, Міжнародний Валютний Фонд – 3,6 млрд. дол. США [2].

Майже всі міжнародні фінансові інститути були створені в 1944 році з метою об'єднання зусиль для післявоєнної відбудови економіки багатьох країн. Загалом це мало досить позитивне значення для тодішнього періоду світового економічного розвитку. Міжнародний валютний фонд, зокрема, одержав статус спеціалізованої представницької установи Організації Об'єднаних Націй. Зі створенням Міжнародного валютного фонду та Світового банку міжнародна валютна система почала функціонувати, спираючись на офіційні угоди. Розподіл обов'язків між ними передбачає, що МВФ має бути інститутом співпраці та виконувати регулювальні, консультативні й фінансові функції у валютно-фінансовій сфері, а Світовий банк має бути переважно інститутом розвитку [1, с. 49].

Відносини України з міжнародними фінансовими організаціями юридично регламентуються нормативно-правовими актами, меморандумами, програмами, стратегіями розвитку та угодами [1, с. 49]. Окремо варто зазначити, що документом, на базі якого здійснюється співпраця з групою Світового банку, є Стратегія партнерства з Україною на період 2012–2016 років [2].

Найбільшим кредитором України з-поміж міжнародних фінансових організацій є Міжнародний Валютний Фонд. Україна стала членом МВФ у 1992 році відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду. Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій», який було прийнято 3 червня 1992 року [2].

Сьогодні членами МВФ є 181 країна. Кожна країна-учасниця, вступаючи у Фонд, робить відповідний внесок, який визначається встановленою квотою. Розміри квоти визначаються на основі питомої ваги країни в світовій економіці. Ця квота переглядається кожні 5 років. Оскільки МВФ є організацією акціонерного типу, то, по-перше, його ресурси переважно складаються з внесків країн-членів, по-друге, стосовно квот визначаються «вага» голосу кожної країни в керівництві Фондом та обсяг її можливих запозичень. Квота країн-членів МВФ з моменту набуття чинності Кінгстонської валютної системи складається з

Етапи кредитування України

Етапи	Роки	Особливості кредитування	Виконання
I етап	1992–1994	Фінансова допомога у вигляді системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн. СПЗ (763,1 млн. дол. США) для підтримки платіжного балансу.	Завершено завчасно через невиконання Україною умов програми.
II етап	1995–1998	За трьома кредитними програмами Stand-By Україна отримала кредити на загальну суму 1 318,2 млн. СПЗ (1 935 млн. дол. США) на підтримку курсу національної валюти та фінансування дефіциту платіжного балансу.	Програму виконано.
III етап	1998–2002	Програма розширеного фінансування, яка передбачала надання кредиту на загальну суму 2,6 млрд. дол. США. Україна отримала в рамках програми EFF 1 193,0 млн. СПЗ (1 591,0 млн. дол. США), які були спрямовані на поповнення валютних резервів НБУ.	МВФ не надав Україні залишкової суми кредитів у зв'язку з негативними висновками спостерігачів ходу виконання програми.
IV етап	2002–2008	У 2004–2005 роках Україна завершила співробітництво за програмою EFF, у подальших стосунках вибрано на безкредитній основі попереджувальну програму Stand-By та зосереджено стосунки в рамках надання технічної допомоги, спрямованої на вирішення проблем, пов'язаних з макроекономічною, грошовою, валютною, податковою та бюджетною політикою.	Програму виконано.
V етап	2008–2013	У 2008 році в рамках програми Stand-By Україна отримала три транші загальною сумою 7 млрд. дол. СПЗ. Частина другого траншу в розмірі 1,5 млрд. дол. США та третій транш у повному обсязі були спрямовані до державного бюджету України. У липні 2010 року Україна ухвалила нову спільну з МВФ програму Stand-By на загальну суму 10 млрд. СПЗ строком на 2,5 роки, а вже в серпні 2010 року отримала перший транш у розмірі 1 250 млрд. СПЗ, з яких 1 млрд. дол. США надійшов на підтримку державного бюджету, другий транш у розмірі 1 млрд. СПЗ (1,9 млрд. дол. США) надійшов на підтримку НБУ. У 2011 році Україна не отримала від МВФ три кварталних кредити в розмірі приблизно 1,5 млрд. дол. США, кожен у рамках програми Stand-By загальним обсягом 15,15 млрд. дол. США за невиконання вимог.	Програму та усі транші, що ще залишилися, скасовано у 2010 році відповідно до Угоди. Співпраця призупинена на невизначений період.
VI етап	2014	22 квітня 2014 року прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення проекту Листа про наміри Уряду України і НБУ до Міжнародного валютного фонду та проекту Меморандуму про економічну та фінансову політику» № 411-р. За результатами Української сторони 30 квітня 2014 року Рада директорів МВФ ухвалила 24-місячну угоду Stand-By для України на суму 10 976 млн. СПЗ (800% від квоти країни), 29 серпня 2014 року Рада директорів МВФ ухвалила рішення щодо завершення першого перегляду програми Stand-By та виділення коштів другого траншу для України на суму 914 млн. СПЗ (приблизно 1,39 млрд. дол. США). З 11 по 25 листопада 2014 року у Києві перебувала місія Європейського департаменту МВФ з метою підготовки до другого перегляду програми Stand-By.	Програму прийнято 2014 року. Програму призупинено у січні 2015 року.

Закінчення таблиці 1

VII етап	2015	11 березня 2015 року рада директорів МВФ затвердила нову чотирирічну кредитну програму Extended Fund Facility (EFF, механізм розширеного кредитування) на фінансування заходів з економічної і фінансової стабілізації України на 12,35 СПЗ, або 17,5 млрд. дол. США. Гроші повинні надходити порціями (траншами), рішення по виплаті чергового траншу приймається за результатами перевірки того, як Україна виконує свої зобов'язання з реформування економіки і країни загалом, прописані в спеціальному меморандумі. Перший транш кредиту в обсязі 5 млрд. дол. США поступив в Україну у березні 2015 року. Зараз в Україні працює місія МВФ щодо прийняття рішення надання третього траншу за умов виконання Україною своїх зобов'язань, прописаних у спеціальному меморандумі.	

Джерело: сформовано автором на основі джерела [1, с. 50–51]

22,7% у вільно конвертованій валюті та 77,3% у національній валюті.

За результатами звернення Української сторони 30 квітня 2014 року Рада директорів МВФ ухвалила 24-місячну угоду Stand-By на суму 10 976 млн. СПЗ. В серпні 2014 року нею було прийнято рішення щодо завершення першого перегляду програми Stand-By та виділення коштів другого траншу для України на суму 914 млн. СПЗ (приблизно 1,39 млрд. дол. США) [3]. Інвестиційні кредити та системні позики Україна отримує від Світового банку. Останні надаються під реформування окремих секторів економіки зі спрямуванням їх траншами безпосередньо до Державного бюджету України.

З метою реструктуризації економіки та проведення ринкових реформ, розвитку деяких галузей економіки Україна отримала кредити від Світового банку на термін до 17 років зі ставкою близько 7% річних. Ці кредити надавались їй також на пільгових умовах, тобто термін погашення кредиту довший, а відсоткова ставка менша порівняно з традиційними позиками, що запозичуються на міжнародних ринках капіталу. Загальна сума таких кредитів складала близько 7 млрд. дол. США, які було розподілено на 39 проектів і програм [4]. Остання стратегія партнерства з Україною на 2012–2016 роки передбачає досягнення прогресу в економічних реформах та інтеграції в ЄС.

Європейський банк реконструкцій та розвитку здійснює свою діяльність у тісній співпраці з інституціями ЄС, але, на відміну від програм, які фінансує ЄС, цей банк не тільки фінансує технічну допомогу, але й спрямовує прямі інвестиції в українську економіку. Зага-

лом технічна допомога ЄБРР, програма дій у сфері консалтингу та навчання спрямовані на створення умов для підтримки поточних і майбутніх інвестицій. Протягом 2000–2013 років ЄБРР реалізував в Україні 325 проектів загальним обсягом понад 15 млрд. євро, а також підписав угоди про впровадження 32 інвестиційних проектів загальним обсягом 964 млн. євро [3].

Позики ЄБРР спрямовуються на розвиток в Україні малого та середнього бізнесу (17% від загального портфеля проектів), фінансово-банківської системи (5%), енергетичного сектору (27%), транспортної інфраструктури (11%), телекомунікацій (9%), систем водопостачання (3%), агропромислового комплексу (17%), готельної інфраструктури (1%) [3]. Одним із найбільших кредиторів України є Міжнародний банк реконструкції й розвитку. Загальний обсяг кредитів, наданих МБРР для України впродовж 2010–2014 років, зображено в табл. 2.

Тобто за період 2010–2014 років МБРР надав кредитів в економіку України в сумі 1 432,0 млн. дол. США. Але протягом 2012–2013 років МБРР не затвердив жодного кредитного проекту для України. У 2014 році затверджена сума кредитів становила 1 082 млн. дол. США.

Отже, МБРР є потужним кредитором України. Співробітництво з банком здійснюється на основі прийнятої в лютому 2012 року «Стратегії партнерства з Україною» на 2012–2016 роки. Ця стратегія спрямована на допомогу уряду України в досягненні стратегічних пріоритетів розвитку країни, включаючи сталі економічне зростання та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Обсяги кредитів для України від МБРР у 2010–2014 роках, млн. СПЗ

Назва МВФО	Роки					Всього
	2010	2011	2012	2013	2014	
МБРР	–	350,0	–	–	1 082,0	1 432,0

Ще одним потужним кредитором України є Світовий банк. Він відіграє важливу роль у наданні фінансової та технічної допомоги Україні за цілісного та системного переходу до ринкової економіки з часів вступу нашої держави до цієї інституції у 1992 році після прийняття Закону України «Про вступ України до МВФ, МБРР, МФК, МАРБА, МАР, БАГІ» [2]. Співробітництво зі Світовим банком є одним з дієвих механізмів, що допомагає Україні впроваджувати структурні реформи та залучати пільгові кредитні ресурси в її економіку [1]. Також проекти Світового Банку реалізуються у соціальному, фінансовому, транспортному та державному секторах, електроенергетиці, муніципальній інфраструктурі та агропромисловому комплексі. Упродовж 1994–2014 років Світовий банк затвердив для України 26 позик загальним обсягом 6 399,85 млрд. дол. США [2].

Отже, в процесі своєї інтеграції у світовий економічний простір Україна демонструє активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями. Але практика цієї співпраці свідчить про наявність негативних і позитивних сторін.

До основних проблем, що постають у фінансовому співробітництві України з ЄС та іншими міжнародними організаціями, належать [4]:

1) неефективна діяльність апарату службовців і фахівців, залученого до процесу розроблення та виконання проектів міжнародних фінансових операцій; надмірний бюрократизм під час підготовки кредитної заявки, що спричиняє збільшення терміну затвердження кредиту міжнародними фінансовими установами;

2) непрозорість роботи з коштами міжнародних організацій;

3) недостатня підтримка малого та середнього бізнесу як на законодавчому рівні, так і щодо реальних фінансових програм;

4) низькі темпи упровадження реформ, що призвело до необхідності запозичення коштів у МВФ, ЄС та інших організацій, що спричинило надвисокий рівень заборгованості, яка у 2015 році становила 79,4% до ВВП; сьогодні ця заборгованість перед міжнародними організаціями невпинно зростає.

Але водночас існують чинники, що демонструють позитивну тенденцію співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями:

1) сам факт відносин України з міжнародними організаціями є важливим кроком у напрямі її інтеграції до світового економічного простору;

2) членство України в міжнародних організаціях збільшує її авторитет як суб'єкта світової економіки, поширює економічні відносини; наприклад, членство у МВФ сприяло входженню України до структури Світового банку;

3) діяльність міжнародних організацій спрямована на підтримку структурних реформ економіки України; підвищенню ефективності національного господарства.

Таким чином, проаналізувавши співробітництво з провідними міжнародними фінансово-кредитними організаціями, можемо дійти висновку, що кожна з цих інституцій є важливим стратегічним партнером для України та допомагає вирішувати проблеми у фінансово-бюджетній сфері, реалізовувати важливі проекти у галузях транспорту, електроенергетики, інфраструктури, освіти, зв'язку тощо [1].

З метою підвищення ефективності співпраці з міжнародними фінансовими інституціями доцільно розробити економічно та фінансово обґрунтовану стратегію, яка б конкретизувала кількісні показники та передбачала вжиття заходів, спрямованих на її реалізацію для досягнення позитивних результатів; підтримувати конструктивні відносини з приватними кредиторами та враховувати можливий вплив зовнішніх чинників шляхом ефективного управління зовнішнім боргом і резервами; сприяти становленню, розвитку міжнародних ринків товарів і послуг, модернізації та підвищенню ефективності діяльності підприємств державного і приватного секторів країни шляхом створення відкритої, конкурентної системи управління операціями міжнародних фінансових інституцій; покращити кадрове забезпечення сфери міжнародних валютно-кредитних відносин.

Висновки з цього дослідження. Отже, міжнародні фінансові організації мають велике значення для покращення економіч-

ного становища України. Співпраця України з МФО сприяє поліпшенню макрофінансових показників стабілізації, формуванню конкурентного ринкового середовища, стабілізації національної грошової одиниці, активізації інвестиційного процесу, розвитку приватного підприємництва.

Незважаючи на низку організаційних недоліків, співпраця з міжнародними фінансово-кредитними організаціями буде спрямовуватися на залучення додаткових фінансових ресурсів для реформування національної економіки, реалізацію пріоритетних системних та інвестиційних проектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Миськів Г. Кредити міжнародних фінансових організацій в економіці України. Фінансовий простір. 2015. № 2 (18). С. 49.
2. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 33. С. 474.
3. Петрик О., Батковський В. Фінансові програми МВФ для надання фінансової допомоги країнам. Вісник НБУ. 2014. № 6.
4. Україна та Світовий банк: досвід та перспективи співпраці: матеріали круглого столу. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1584>.
5. Мельник Т. Зовнішньоекономічний сектор України: реалії та перспективи. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2016. № 4. С. 38–55.

REFERENCES:

1. Mys'kiv H. Kredyty mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsiy v ekonomitsi Ukrayiny. Finansovyy prostir. 2015. № 2 (18). S. 49.
2. Pro vstup Ukrayiny do Mizhnarodnoho valyutnoho fondu, Mizhnarodnoho banku rekonstruktsiyi ta rozvytku, Mizhnarodnoyi finansovoyi korporatsiyi, Mizhnarodnoyi asotsiatsiyi rozvytku ta Bahatostoron- n'oho ahent'stva po harantiyakh investytsiy: Zakon Ukrayiny. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. 1992. № 33. S. 474.
3. Petryk O., Batkovs'kyu V. Finansovi prohramy MVF dlya nadannya finansovoyi dopomohy krayinam. Visnyk NBU. 2014. № 6.
4. Ukrayina ta Svitovyy bank: dosvid ta perspektyvy spivpratsi: materialy kruhloho stolu. Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen' pry prezydentu Ukrayiny. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1584>.
5. Mel'nyk T. Zovnishn'oeconomichnyy sektor Ukrayiny: realiyi ta perspektyvy. Visnyk Kyyvivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu. 2016. № 4. S. 38–55.